

af Luft og Vand eller ved Støj og grimme Bygninger, men snarere søger at skabe tiltalende Bygninger omgivet af smukke Anlæg. Nogle Steder virker de gode Gerninger, der paaberaabes, lidt for »amerikanske«, saaledes som naar det fremhæves, hvorledes de Chauffører, der kørte paa Landet, ofte har sikret deres Firma en good will ved at opdage Gaardbrande og varsko Beboerne. Vi vilde vel nok her i Landet mene, at det manglede bare andet! Ogsaa Barnums Hestehov stikker lidt frem i det amerikanske public relation Arbejde, naar det omtales, at visse Virksomheder for at unddrage sig Modviljen mod store Vogne maler Vognene, saa de ser mindre ud! Maling kan gøre meget, men om det hjælper nok i smalle Gader, er saa et andet Spørgsmaal!

Under Behandlingen af Spørgsmaalet Presseservice nævnes, at Erhvervsstof er langt bedre Stof i U. S. A. end her. Hvorfor mon? Mon ikke, fordi Erhvervsstof i Danmark behandles meget stedmoderligt. Som oftest placeres det bagerst i Bladet — naturligvis kun med Petit — og først og fremmest er danske Erhvervsfolk saa hundeangst for at give Pressen fyldige Oplysninger om deres Virksomhed. Det er nemlig Forretningshemmeligheder altsammen, om det saa er Direktørens Telefonnummer!

Ogsaa Kapitlet om de amerikanske Storvirksomheders public relation Handlinger overfor deres Aktionærer kunde mange danske Aktieselskaber lære noget af. I U. S. A. søger mange store Aktieselskaber at skabe en personlig Kontakt med hver enkelt Aktionær og interessere ham for Firmaets Forhold ved til Stadighed at sende ham Informationer om dets Forhold paa mangfoldige Omraader. Her er bestemt ogsaa noget at gøre herhjemme, hvor Aktionærernes Kontakt med deres eget Selskab næsten udelukkende skabes paa en af et Faatal af dem besøgt Generalforsamling, hvor en som Regel ældre — men absolut pæn og dekorativ — Gentleman med en af Alderen svag og utydelig Stemme oplæser den »Beretning«, der, fordi den omhyggelig maa gaa uden om alle »Forretningshemmeligheder«, er saa tør, interesseløs og generel, at den ofte kan passe paa ethvert som helst andet Aktieselskab her i Landet.

Som det forhaabentlig vil fremgaa af det foregaaende, rejser Poul B. Christensens Bog mange Problemer og giver Anledning til mange nye Tanker, ikke mindst gennem de mange morsomme Eksempler, saaledes at Bogen paa det bedste kan anbefales til enhver, der ønsker at følge med paa et Omraade som dette, der ikke mindst maa interessere i Forbindelse med Diskussionen om Socialisering af visse Industrigrene. Et gennemført public relation Arbejde paa et reelt Grundlag og en social betinget Driftspolitik fra Erhvervslivets Side vil være et meget virkningsfuldt Modtræk mod denne Socialiseringstendens.

W. Reinhard.

Økonomiske Efterkrigstidsproblemer. Betænkning afgivet af Finansministeriets Udvalg af 30. Januar 1943. I Del 1945. 176+118 Sider. Kr. 3.00.

Den 30. Januar 1943 overdrog Finansministeren til et Udvalg af Nationaløkonomer (det saakaldte Professorudvalg) at undersøge og overveje, hvilke Foranstaltninger der burde gribes til mod en voksende Fare for inflatorisk Paavirkning af Prisniveauet og Pengeforholdene fremkaldt af den stadig

af Luft og Vand eller ved Støj og grimme Bygninger, men snarere søger at skabe tiltalende Bygninger omgivet af smukke Anlæg. Nogle Steder virker de gode Gerninger, der paaberaabes, lidt for »amerikanske«, saaledes som naar det fremhæves, hvorledes de Chauffører, der kørte paa Landet, ofte har sikret deres Firma en good will ved at opdage Gaardbrande og varsko Beboerne. Vi vilde vel nok her i Landet mene, at det manglede bare andet! Ogsaa Barnums Hestehov stikker lidt frem i det amerikanske public relation Arbejde, naar det omtales, at visse Virksomheder for at unddrage sig Modviljen mod store Vogne maler Vognene, saa de ser mindre ud! Maling kan gøre meget, men om det hjælper nok i smalle Gader, er saa et andet Spørgsmaal!

Under Behandlingen af Spørgsmaalet Presseservice nævnes, at Erhvervsstof er langt bedre Stof i U. S. A. end her. Hvorfor mon? Mon ikke, fordi Erhvervsstof i Danmark behandles meget stedmoderligt. Som oftest placeres det bagerst i Bladet — naturligvis kun med Petit — og først og fremmest er danske Erhvervsfolk saa hundeangst for at give Pressen fyldige Oplysninger om deres Virksomhed. Det er nemlig Forretningshemmeligheder altsammen, om det saa er Direktørens Telefonnummer!

Ogsaa Kapitlet om de amerikanske Storvirksomheders public relation Handlinger overfor deres Aktionærer kunde mange danske Aktieselskaber lære noget af. I U. S. A. søger mange store Aktieselskaber at skabe en personlig Kontakt med hver enkelt Aktionær og interessere ham for Firmaets Forhold ved til Stadighed at sende ham Informationer om dets Forhold paa mangfoldige Omraader. Her er bestemt ogsaa noget at gøre herhjemme, hvor Aktionærernes Kontakt med deres eget Selskab næsten udelukkende skabes paa en af et Faatal af dem besøgt Generalforsamling, hvor en som Regel ældre — men absolut pæn og dekorativ — Gentleman med en af Alderen svag og utydelig Stemme oplæser den »Beretning«, der, fordi den omhyggelig maa gaa uden om alle »Forretningshemmeligheder«, er saa tør, interesseløs og generel, at den ofte kan passe paa ethvert som helst andet Aktieselskab her i Landet.

Som det forhaabentlig vil fremgaa af det foregaaende, rejser Poul B. Christensens Bog mange Problemer og giver Anledning til mange nye Tanker, ikke mindst gennem de mange morsomme Eksempler, saaledes at Bogen paa det bedste kan anbefales til enhver, der ønsker at følge med paa et Omraade som dette, der ikke mindst maa interessere i Forbindelse med Diskussionen om Socialisering af visse Industrigrene. Et gennemført public relation Arbejde paa et reelt Grundlag og en social betinget Driftspolitik fra Erhvervslivets Side vil være et meget virkningsfuldt Modtræk mod denne Socialiseringstendens.

W. Reinhard.

Økonomiske Efterkrigstidsproblemer. Betænkning afgivet af Finansministeriets Udvalg af 30. Januar 1943. I Del 1945. 176+118 Sider. Kr. 3.00.

Den 30. Januar 1943 overdrog Finansministeren til et Udvalg af Nationaløkonomer (det saakaldte Professorudvalg) at undersøge og overveje, hvilke Foranstaltninger der burde gribes til mod en voksende Fare for inflatorisk Paavirkning af Prisniveauet og Pengeforholdene fremkaldt af den stadig

stigende Pengerigelighed i Forbindelse med tiltagende Vareknaphed. I Udvalget sidder Repræsentanter for Finansministeriet, Danmarks Nationalbank samt Generalsekretariatet for Regeringens Beskæftigelsesudvalg og økonomiske Professorer fra Københavns og Aarhus Universiteter samt Handelshøjskolen.

Den 1. Del af Betænkningen, der nu foreligger, beskæftiger sig med de mere generelle Problemer vedrørende Efterkrigstidens Beskæftigelsespolitik, medens den nylig udkomne 2. Del af Betænkningen (der vil blive anmeldt senere) vedrører Spørgsmaalet om Gennemførelsen af en Eengangsskat.

I Indledningen betones det, at de Forudsætninger, der kan opstilles angaaende den økonomiske Udvikling, i høj Grad maa være hypotetiske, hvilket derfor ogsaa giver denne 1. Del af Betænkningen et betinget Præg. Alligevel er Betænkningen meget værdifuld, fordi Problemerne stilles klart op, og der peges paa, hvilke Veje man skal gaa for at opnaa visse Maal, som uanset hvorledes Udviklingen vil arte sig, vil være attraaværdige.

Hvad Maalsætningen angaar, er Betænkningen et Barn af sin Tid, idet en Opretholdelse af den størst mulige Beskæftigelse opstilles som Hovedmaalet. Dette sekunderes med følgende: Ønsket om en Forhøjelse af Levefoden, Ønsket om stabile Pris- og Lønforhold, og endelig Ønsket om en Tilbagevenden til friere Forhold.

Naar man saaledes holder Beskæftigelsesproblemet frem, maa man til Gengæld lade andre Formaal, der maatte stride herimod, træde tilbage. Betænkningen siger herom (S. 22):

»Det er saaledes vigtigt at fremhæve, at hvis man ønsker en høj Beskæftigelsesgrad, stiller dette en Række Krav til den Politik, der skal føres, og bliver disse Krav ikke fyldestgjort, maa man affinde sig med en mere eller mindre omfattende Arbejdsløshed. Man kan f. Eks. ikke opretholde Beskæftigelsen i Vareproduktionen, medmindre man ved Anvendelsen af den disponible Valuta tager det fornødne Hensyn til Raastoftilførslerne, og der maa da eventuelt i tilsvarende Grad gives Afkald paa udenlandske Forbrugsvarer. Vigtigere er det maaske, at Kravet om en høj Beskæftigelsesgrad sætter en Grænse for, hvor høj Arbejdslønnen og andre Omkostninger kan være i Forhold til Priserne paa de producerede Varer. Man kan derfor ikke føre en effektiv Beskæftigelsespolitik uden at sikre sig, at Arbejdslønnen i Forbindelse med andre Omkostninger staar i et passende Forhold til Varepriserne.«

Efter Opstillingen af Maalene for den Politik, der skal føres, gennemgaas i det følgende de Midler, der kan bringes i Anvendelse for at opretholde den størst mulige Beskæftigelse.

Det er fire Hovedomraader, der her behandles:

1. Løn- og Prispolitikken,
2. Valutapolitikken,
3. Rentepolitikken,
4. Det offentlige Finanspolitik.

Indledningsvis betones den nøje Sammenhæng, der f. Eks. findes mellem Løn- og Prispolitik paa den ene Side og Valutapolitikken paa den anden.

Under Løn- og Prispolitik diskuteres først, om det kan anses for tilraadeligt at gennemføre en egentlig Deflationspolitik, og Udvalget kommer til det

Resultat, at det af Hensyn til den økonomiske Stabilitet og til Beskæftigelses Opretholdelse maa fraraades.

Man opstiller derfor et Alternativ med Hensyn til den Politik, der bør føres, nemlig (Side 52):

»a. Man kan søge at bevare det *nuværende Priseniveau* og saa lade Arbejdslønnen stige, efterhaanden som Forsyningssituationen forbedres, saaledes at Lønforhøjelserne ikke behøver at føre til Prisstigning.

b. Man kan omvendt søge at bevare det *nuværende Lønniveau* og saa lade Priserne falde, saa snart Forsyningsforholdene tillader det, saaledes at det i dette Tilfælde bliver Priseniveauet, der tilpasses efter Arbejdslønnen.«

Af disse to Muligheder gaar man ind for det sidste, bl. a. ud fra det Synspunkt, at Lønniveauet er lettere at definere bestemt end Priseniveauet, og Løn- og Prispolitikken derfor vil faa den ønskede Fasthed.

Denne overordentlig sunde Indstilling overfor Problemet er som bekendt ved Lønforhøjelserne i August Maaned blevet underkendt. De irrationelle politiske Momenter har været stærkere end de rationelle økonomiske.

Naar man vælger den skitserede Vej, vil den Valutapolitik, der skal føres, herigennem være afstukket. Betænkningen undersøger, om de før Krigen gældende Valutakurser skal sættes op eller ned, og paapeger, at dette maa bero paa, hvorledes det under Krigen er gaaet med Omkostningsniveauet saavel her i Landet som i Udlandet. Det, der der særlig maa interessere, er det engelske Marked, og under Hensyn til Lønudviklingen — det væsentligste Omkostningselement — kommer et Flertal af Udvalgets Medlemmer til følgende Hovedkonklusion med Hensyn til Sterlingkursen (Side 81):

»Betragter man de Oplysninger, der i Øjeblikket foreligger om Udviklingen i det engelske Lønniveau, og sammenholder disse med den danske Lønstatistik, synes det — under Forudsætning af, at baade det danske og det engelske Lønniveau bevares uforandret efter Krigen — at skulle være muligt at genoprette noget lignende Konkurrencevilkår overfor England som før Krigen ved en Sterlingkurs, der ikke ligger særlig langt fra den før Krigen gældende. Ogsaa andre Faktorer vil dog spille en Rolle for den Sterlingkurs, der paa længere Sigt vil findes passende, blandt andet den endnu ukendte fremtidige udenlandske Efterspørgsel efter vore Eksportprodukter. Den Kurs, der kan opretholdes, vil ogsaa bero paa, om Valutamarkedet paa længere Sigt skal være frit, eller Importen skal reguleres. Det maa i denne Forbindelse erindres, at den før Krigen gældende Sterlingkurs ikke kunde opretholdes uden Valutarestriktioner, og at et frit Valutamarked vilde have betinget en noget højere Kurs.«

Et Mindretal stiller sig derimod tvivlende overfor Muligheden af at fastsætte Kursen paa nuværende Tidspunkt, men er i øvrigt enig i, at det nuværende Lønniveau bør bevares, samt at man maa tilstræbe lave Valutakurser. Hvis man lægger afgørende Vægt paa en Hævelse af Arbejdernes Realløn, maa formentlig Mindretallets Konklusion angaaende de lave Valutakurser anses for den rigtigste. Det har jo ogsaa vist sig, at det var den lave Sterlingkurs, der opnaaedes Enighed om.

Efter saaledes at have diskuteret Løn-, Pris- og Valutaproblemer tager Udvalget yderligere Stilling til Rentepolitikken. Det betones, at den ekstraordinære Pengerigelighed vil indebære en Tendens til Nedgang i Renten. Et Flertal i Udvalget er Modstandere af en for lav Rente, bl. a. fordi man

forudser, at en meget lav Rente vil kræve en meget indgaaende Investeringskontrol m. v., hvilket kan være overordentlig vanskeligt at administrere.

Det nævnte Flertal kommer derfor til følgende Konklusion (Side 93):

»Flertallet skal derfor anbefale, at der sker en yderligere Opsugning af ledige Penge paa saadanne Tidspunkter og i et saadant Omfang, at Renten derved hindres i at synke ned paa det her omtalte meget lave Niveau.«

Det er sikkert ikke for meget sagt, at de ældre Finansministre og de ældre Økonomer ikke havde Blikket aabent for Finanspolitikens konjunkturpolitiske Mission.

Nærværende Betænkning giver en udmærket Anskuelsesundervisning i den Betydning, moderne Økonomer tillægger Finanspolitikken i denne Henseende. Paa mange Maader er de Synspunkter, der anlægges, et Brud med tidligere og iøvrigt endnu herskende Anskuelser, hvorfor det er paa sin Plads i denne Anmeldelse at fremhæve de Hovedsynspunkter, Betænkningen forfægter. Disse Synspunkter er nærmere omtalt paa Siderne 118—123, og det betones, at Finanspolitikken baade har Betydning under Depressionen og under Højkonjunktoren.

For Depressionsperioden konkluderer Udvalget i følgende Udtalelse (Side 121):

»De foran refererede Synspunkter vedrørende Depressionsperiodernes Finanspolitik kan opsummeres i følgende Bemærkninger, der gælder Driftsbudget og Kapitalbudget under eet. Hvis Statens Budgetpolitik paa mest effektiv Maade skal støtte Bestræbelserne for at bringe en Nedgangskonjunktur til Standsning og fremkalde et nyt Opsving i den samlede Beskæftigelse, maa der gennem Budgetpolitikken skabes en Forøgelse af den samlede Vareefterspørgsel. I den Udstrækning, hvori nye indkomstskabende Udgifter dækkes af Skatter, som betales af Midler, der ellers vilde være blevet anvendt til Forbrug af indenlandske Produkter, sker der i Hovedsagen blot en Overførsel af Købeevne, ikke nogen Forøgelse af den samlede Vareefterspørgsel. Det samme gælder, hvis Skattelettelser ledsages af en tilsvarende Nedgang i Udgifterne. Skal de samlede Indkomster i Landet og den totale Efterspørgsel hæves ad finanspolitisk Vej, maa Staten i større Omfang end for afholde indkomst- og efterspørgselsskabende Udgifter, som finansieres paa en saadan Maade, at Finansieringen taget for sig ikke lægger en Bremse paa Efterspørgselen efter Varer og Arbejdskraft og derved modvirker Udgifternes konjunkturstimulerende Virkning. Dette kan opnaas ved, at man a) forøger Statens indkomstskabende Udgifter uden samtidig at forhøje Skatterne, eller b) nedsætter efterspørgselsbegrænsende Skatter uden samtidig at beskære Udgifterne eller endelig c) samtidig forhøjer Udgifterne og nedsætter Skatterne. I alle tre Tilfælde maa de nødvendige Penge skaffes ved Laan. Medfører Laanoptagelse paa det aabne Marked, at Renten viser stigende Tendens, maa Seddelbanken støtte Markedet, eller Laan maa optages direkte hos Seddelbanken.«

Men yderligere fremhæves det, at Finanspolitikken ogsaa har sin Mission under Højkonjunktoren, og herom siges følgende (Side 122):

»Ogsaa til at bremse Højkonjunktoren kan man betjene sig af finanspolitiske Midler, og der maa da udvikle sig et Modstykke til Depressionsperiodernes Politik, som er beskrevet foran. Under de nu drøftede Vilkaar maa man søge at lægge en Dæmper paa den samlede Vareefterspørgsel, og

dette kan man opnaa a) ved at nedsætte den samlede Sum af indkomst- og efterspørgselsskabende offentlige Udgifter — Kapital- eller Driftsudgifter eller begge Dele — uden samtidig at sænke Skattesatserne, eller b) ved at forhøje efterspørgselsbegrænsende Skatter uden samtidig at forøge Udgifterne, eller endelig c) ved samtidig at nedsætte Udgifterne og forhøje Skatterne.«

Under Hensyn hertil bliver Konklusionen, at Finanspolitiken i Fremtiden bør være et af de Midler, der kan sættes ind for at holde Beskæftigelsesgraden paa et højt og stabilt Niveau, og det betones yderligere, at Budgetpolitiken bør ses som et Led i hele Regeringens Politik, og det bør ikke være et Dogme, at Statens Driftsregnskab hvert Aar netop skal balancere.

Foruden de saaledes omtalte Spørgsmaal behandler Betænkningen Problemet om de ledige Penge og Statsgælden, og Drøftelserne konkluderer til syvende og sidst i Spørgsmaalet om Gennemførelsen af en Eengangsskat.

Det vil af det anførte være fremgaaet, at den foreliggende Betænkning beskæftiger sig med de mest centrale Problemer indenfor Økonomien og tilmed anvendt paa en konkret Situation.

Det drejer sig altsaa paa ingen Maade om Skrivebordsøkonomi.

Skulde man komme med en Anke over noget ved Betænkningen, maatte det vel være Savnet af et Resumé. Jeg tror, at det er taktisk forkert, at en Betænkning af den Art ikke som Indledning har et kort Resumé, hvor de bærende Synspunkter findes anført. Betænkningen skulde jo gerne gøre Nytte, og Nytten vilde utvivlsomt forøges betydeligt, hvis Problemerne til Indledning blev givet i en »Nøddeskal«.

Kjeld Bjerke.

Henning Ravnholt: Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi. 140 Sider. Samme: De syv Grundsætninger, Arven fra Rochdale. 60 Sider. Begge: Det danske Forlag. 1945.

I to populære Fremstillinger giver den dygtige Leder af Andelsbevægelsens Oplysningsarbejde, cand. polit. Henning Ravnholt, et Bidrag til Forstaelsen af Andelsbevægelsens (heri indbefattet Brugsforeningsbevægelsens) Placering i det danske Samfund.

Det første Skrift, *Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi*, lægger Hovedvægten paa Andelsforeningernes Udvikling samt deres nuværende Omfang, Typer og organisatoriske Opbygning. Det udmærker sig ved sine korte og præcise Oplysninger, overskuelige Skemaer og Diagrammer, og selvom det henvender sig til en bestemt Kreds, Medhjælpere i Brugsforeningerne, kan ogsaa andre herigennem erhverve sig et første Indblik i Andelsforhold. Naturligvis kan man ikke forvente en retfærdig Placering af Købmandsstanden ved Forfatterens Gennemgang af Andelsbevægelsens Historie i det 19. Aarhundrede; selvom han i de fleste Tilfælde vælger sine Ord med Omhu, virker det dog lidt deprimerende, naar det f. Eks. uden Kommentarer hedder, at Andelsmejerierne oprettede Smøreksporthandlingerne »for at spare Mellemanderavancen«. Købmændenes Avance er funktions- og risikobestemt, og heller ikke Andelselskaberne kan arbejde gratis. Man maa haabe, at Kampen mellem Andelsbevægelsen og den saakaldte